

natzandlandschap 2010

Infoblad Herstel natte heide en nat heischraal grasland

Natte en droge heide, nat en droog heischraal grasland, zure en zwak gebufferde vennen en hoogveen: ze kunnen allemaal voorkomen op één helling. Allemaal zijn ze erg gevoelig voor verdroging, verzuring, vermesting. Dit infoblad gaat over herstelmaatregelen voor natte heide en nat heischraal grasland.

Natte heide (in de winter plas-dras en in de zomer water op 50 tot 70 centimeter diep) heeft een zuurgraad van ongeveer 4 (3,6 tot 4,5) en een associatie van Gewone dopheide. Als stikstof- en fosfaatgehalten laag zijn is de natte heide soortenrijker dan droge heide; er komen enkele Rode Lijstsoorten voor. Tot 1950 kwam ook natte heide met een zuurgraad van 4,5 tot 6,5 (dus minder zuur) met verschillende orchideeën voor. Nat heischraal grasland heeft een zuurgraad van ongeveer 5 (4,5 tot 6,4), met planten als Gevlekte orchis en Parnassia. Dit is de overgang van natte hei naar blauwgrasland.

Wanneer maatregelen nemen? Verdroging is zichtbaar als de aanwezige vennen kleiner worden of droogvallen. Door verdroging wordt op lager gelegen delen het water ook zuurder. Normaal krijgen lagergelegen gebieden gebufferd water van hoger gelegen delen (kwel), wat

wegvalt bij verdroging. Als een gebied niet meer continu nat is worden plantenresten ook sneller omgezet, waardoor het voedselrijker wordt.

Als de zuurgraad lager is dan 4,2 is het gebied verzuurd en zijn maatregelen nodig. Bodemverzuring zorgt voor veel beschikbaar aluminium (giftig voor dieren en planten), ammonium (voor veel planten ongunstig) terwijl het nodige calcium, magnesium en kalium verdwijnt. Je kunt dus ook kijken hoeveel van deze stoffen aanwezig is en ingrijpen als de concentraties te laag zijn.

Wat te doen?

In een soortenarme zure heide met veel opslag is een hele reeks maatregelen nodig. Deze maatregelen worden hieronder opgesomd. Voor gebieden die bijvoorbeeld minder verzuurd, verruigd, of verdroogd zijn kunnen bepaalde punten worden weggelaten.

1. Sloten dempen of stuwen aanleggen

Sloten dempen is nodig als het gebied verdroogd is. Door het dempen wordt het kwelwater weer vastgehouden. Als er veel water is, kan het zijn dat zo een ven ontstaat in plaats van heischrale vegetatie; als je dat niet wilt, kan een sloot met stuw handig zijn. Zolang de sloot blijft, kun je echter geen hoogveen terugkrijgen.

2. Bomen verwijderen

Als er te veel opslag is, is het nodig bomen te verwijderen: vallend blad kan zorgen voor te veel voedingsstoffen. In gebieden die 's winters onder water staan, zullen na het nemen van de andere maatregelen niet veel bomen en struiken terugkomen. In gebieden waar wel te veel nieuwe opslag komt moet die steeds weer teruggedrongen worden.

3. Plaggen

Hoe grootschalig er geplagd moet worden, hangt af van hoe groot de problemen zijn. Plaggen moet gebeuren tot net onder de wortels van planten, dus tot 15-20 centimeter diep. In gebieden die zowel verzuurd, verdroogd als vermest zijn, is grootschalig plaggen (met graafmachines) nodig. De eerste periode ziet dit er vreselijk uit, maar al snel zal er nieuwe vegetatie verschijnen. In gebieden die alleen vermest zijn, is kleinschalig plaggen (met een handmachine) voldoende. Het is bij plaggen altijd erg belangrijk om restpopulaties te laten staan! Plag daarom steeds een paar vierkante meter niet, zodat planten en zaden bewaard blijven.

Bij plaggen is het aan te raden om zelf aanwezig zijn, bijvoorbeeld als 'ecologische begeleider'. Zo kan je voorkomen dat per ongeluk lagen worden afgegraven die je niet kwijt wilt, zoals gyttja-lagen. Gyttja-lagen zijn donkere, vettige, ondoordringbare (waterkerende) lagen, die aanwezig zijn op plaatsen waar vroeger veenvorming/verlanding begon. Deze lagen zijn wel wat voedselrijker, maar ze bevatten ook zaden. Omdat ze waterkerend zijn, wordt boven deze lagen goed water wordt vastgehouden. Spaar de waterkerende lagen.

4. Laten begrazen door schapen

Schapenbegrazing in plaats van plaggen helpt niet genoeg. Begrazing helpt wel de algemenere soorten, niet de zeldzame. Je kunt met begrazing dus wel op natte heischrale graslanden de dominantie van bepaalde soorten wegwerken. Maar verzuring blijft bestaan met begrazen.

Drukbegrazing van schapen kan wel zorgen dat verwijderde opslag niet terug komt. Je zet een raster om een gebied en laat dit net zo lang staan tot de schapen alles op hebben. Ook bordjes met "Wandelaars, trek er gerust boompjes uit" kunnen helpen op drukker bezochte locaties.

5. Bekalken

Na plaggen vindt ineens geen nitrificatie door planten meer plaats, waardoor vaak na 1 tot 1,5 jaar een hoge concentratie ammoniak wordt gezien. Dit wordt voorkomen door direct na het plaggen te bekalken (200 gram dolokal per vierkante meter). Je compenseert hiermee voor de zure regen die eerder in het gebied is terechtgekomen; het is vaak maar één keer nodig. Door direct bekalken overleven veel meer soorten het plaggen. Het bekalken kan ook gedaan worden in het inzigggebied, zodat de kalk met het regenwater van hoger gelegen delen mee komt. Het bekalken is vooral nodig in gebieden die al verzuurd en verdroogd zijn, niet in gebieden die alleen vermest zijn.

6. Belemen

Strooi in verzuurde heischrale gebieden die gevoelig zijn voor nieuwe verzuring leem. Leem heeft een bufferende werking, dat verzuring tegengaat.

7. Maaien en afvoeren

In vervolfbeheer blijft maaien en afvoeren nodig, in sommige gebieden ook het terugdringen van opslag (zie 2 en 4).

Wat u kunt u verwachten?

Als resultaat van deze maatregelen kunt u een soortenrijke natte heide of nat heischraal grasland verwachten. De kansen voor soortenrijke vegetatie zijn groter als er schoon, zwak gebufferd grondwater aanwezig is (met een zuurgraad van 5 of hoger, vaak afkomstig van hoger gelegen gebieden). Rode Lijstsoorten die helemaal weg zijn, komen vaak niet terug. Daarom vergroot de aanwezigheid van interessante restvegetaties, zaad in de bodem of in de omgeving de kansen. Maar verrassingen zijn mogelijk: op erg natte, wat voedselrijke plaatsen kan zich soms vanzelf hoogveen vormen.

Meer informatie:

Roland Bobbink, B-ware,
R.Bobbink@science.ru.nl